

การจัดการความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีเหมืองหินปูน

อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

Conflict Management between Citizens and the State: The Case of Limestone Mining in Mueang Tak District, Tak Province

นวกัทร โตสุวรรณ^{1*}, กาบแก้ว ปัญญาไทย², สุพัตรา ทองเชื้อ³, และอลิศรา ประชารังสรรค์⁴

Nawaphat Tosuwan^{1*}, Kabkaew Punyathai², Supatra Thongchue³,

and Alitsala Pacharungsan⁴

(Received: Nov. 3, 2024; Revised: Jan. 16, 2025; Accepted: Jan. 20, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งและผลกระทบจากความขัดแย้ง ตลอดจนการหาแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีโครงการเหมืองหินปูน โดยผู้ให้ข้อมูลวิจัยโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา ผลการศึกษาความขัดแย้งที่เป็นประเด็นสำคัญของประชาชนที่ได้รับผลกระทบหลายปัจจัย เช่น มุมมองของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ความไม่ไว้วางใจของการดำเนินโครงการ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ และยังก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้เกิดมลพิษในอากาศ แม่น้ำ และป่าไม้ ด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ ที่ได้รับผลจากมลภาวะจากฝุ่นและเสียงดังจากการขนส่ง และการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่จากการดำเนินโครงการของเหมืองนำมาซึ่งการรวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวคัดค้านการดำเนินงานของเหมืองและก่อให้เกิดผลความขัดแย้งในชุมชนระหว่างคนที่ไม่เห็นด้วยและคนที่สนับสนุนให้มีการดำเนินการของเหมืองและแนวทางแก้ไขความขัดแย้งควรการสำรวจความคิดเห็นของชุมชน ในเชิงลึกให้หลากหลายมิติ และควรมีการจัดประชุมเวทีสาธารณะเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาดความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง ประชาชนกับรัฐ เหมืองหินปูน

1, 2, 3, 4 คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, ตาก 63000

Faculty of Law and Political Science, Northern College, Tak 63000, Thailand

* Corresponding author, email: nawaphat2534@gmail.com

ABSTRACT

This qualitative research aimed to investigate the causes of conflict between the public sector and government agencies, examine the effects of such conflicts in the case of limestone mining and explore potential approaches to conflict resolution. The study employed purposive sampling, selecting 30 participants as key informants. Data were collected using semi-structured interviews, and content analysis was conducted through descriptive research methods. The findings revealed that conflicts arose due to multiple factors, including public perceptions of government officials' roles, distrust during project implementation, limited participation of government agencies, and environmental concerns such as air, water, and forest pollution. Additionally, dust and noise pollution from transportation negatively affected local residents' physical and mental health. The disruption of local lifestyles due to project implementation led to community divisions, with groups forming either in opposition to or in support of the limestone mining operations. Regarding conflict resolution, the study suggests that government agencies should conduct comprehensive public opinion surveys, facilitate public forums for open discussions, and actively listen to and acknowledge the concerns of affected individuals. These steps would help foster a learning process, promote transparency, and lead to more effective solutions, ultimately minimizing conflicts between the public sector and government agencies.

Keywords: Conflict management, People and state, Limestone mines

บทนำ

แร่เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก โดยอุตสาหกรรมแร่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจจากทั้งด้านการผลิต การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ และยังเป็นวัตถุดิบขั้นต้น สำหรับการผลิตในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ อย่างไรก็ตามแม้อุตสาหกรรมแร่จะสร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศเป็นอย่างมาก แต่อาจส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้างได้ ดังนั้นการบริหารจัดการแร่ที่ดี มีธรรมาภิบาลมีการกำหนดหลักเกณฑ์การอนุญาต และการกำกับดูแลการทำเหมืองแร่ให้เหมาะสมกับประเภทและขนาดของการทำเหมือง มีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จะช่วยลดผลกระทบที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของชุมชนในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงได้ (คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแร่แห่งชาติ, 2566)

แร่หินปูน กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 27.2 ล้านตาราง กิโลเมตร หรือประมาณ 16 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.2 ของพื้นที่ประเทศ จังหวัดตาก นั้นเป็นหนึ่งในแหล่งเหมืองแร่หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมโดยพบพื้นที่แหล่งแร่หินปูน อุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้างในเขตจังหวัดตาก ที่โดยมีลักษณะการทำเหมืองที่มีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ประมาณ 27 บริษัท (กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2567) การพัฒนาและขยายอุตสาหกรรมภายในประเทศกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งต้องการทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณมากเพื่อนำมาใช้เป็นปัจจัยการผลิตและในการก่อสร้าง อย่างไรก็ตามการนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้กลับขาดการวางแผนการจัดการที่เหมาะสม และไม่มีแผนรองรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต การกระทำเช่นนี้อาจส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ลดน้อยลง หรือหมดไป ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงและความยั่งยืนของทรัพยากรในอนาคตของประเทศอย่างรุนแรง จำเป็นต้องมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้เพียงพอต่อการพัฒนาในระยะยาว (เนตรทราย นิสสัยสุข, 2556) ในขณะเดียวกันการก่อสร้างและดำเนินการของภาคอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบในทั้งด้านบวกและลบ แต่ผลกระทบที่ชัดเจนในหลายพื้นที่มักเป็นในด้านลบ โดยเฉพาะในเรื่องของสิ่งแวดล้อม มลพิษ และการเบียดเบียนทรัพยากรพื้นที่ ปัญหาเหล่านี้กลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่แก้ไขไม่จบสิ้น ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจและความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับโครงการพัฒนา นอกจากนี้ ยังมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนที่ต้องเผชิญกับผลกระทบเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ความเชื่อมั่นและการสนับสนุนจากประชาชนต่อโครงการพัฒนาต่างๆ ลดน้อยลง ซึ่งทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างภาคอุตสาหกรรมและชุมชน ที่ยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องมายาวนานในหลากหลายพื้นที่ และยังคงทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในบางแห่ง เช่น โครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก โดยมีที่ตั้งอยู่ที่ดอยชาติซึ่งมีการอนุญาตประทานบัตรเลขที่ 20844/14337 (ตก 10/2527) ให้แก่ บริษัท พี.แอนด์.เอส.แบโรท์ไมนิ่ง จำกัด ต่อมา บริษัทดังกล่าวเลิกกิจการ และมีบริษัท ศิลาแม่ท้อ จำกัด รับช่วงดำเนินการต่อบนเนื้อที่ 110 ไร่ 6 งาน 33 ตารางวา ซึ่งอนุญาตประทานบัตรนี้ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา (วรภา พันลุดัน, 2566) พ.ศ. 2533 การดำเนินโครงการของรัฐ หรือการอนุญาตโดยรัฐ สามารถกระทำได้เลย ระหว่างผู้ร้องขอกับหน่วยงานของรัฐ โดยประชาชนไม่มีสิทธิคัดค้าน ได้แต่ยังทำให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ที่ 11 ตำบลแม่ท้อ อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ใช้วิถีชีวิตอยู่ในสภาวะจำยอม จำทนในพื้นที่เต็มไปด้วยมลพิษทางเสียง มลพิษทางอากาศ รถชนหิน เศษซาก ฝุ่นผง หมอกควันตามแนวถนน บ้านเรือนราษฎรมาอย่างยาวนาน กระทั่งรัฐบาลกำหนด “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ของเจ้าหน้าที่รัฐ” ประชาชนจึงเริ่มร้องขอให้ผู้ได้รับอนุญาตประทานบัตรให้บริการในด้านอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน อาทิ การใช้รถน้ำพรมดิน

แนวถนนป้องกันฝุ่น และการซ่อมแซมถนนที่เกิดการชำรุดจากการขนส่งของเหมืองที่มีการบรรทุกของหนักจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อถนนและการสัญจร เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิชุมชน กับการจัดการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติโดยชาติกรณีศึกษา กระบวนการคัดค้านโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก นั้นทำให้เห็นถึงการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ในประเทศมีผลกระทบทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชน โดยเฉพาะในกรณีที่โครงการดังกล่าวไม่ได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบหรือมีความโปร่งใสในการดำเนินการ ตัวอย่างเช่น โครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย โรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ และเหมืองแร่โปแตชอาเซียน ที่ได้รับการคัดค้านจากประชาชนในพื้นที่และกลุ่มสิ่งแวดล้อม ทำให้รัฐบาลต้องกลับมาทบทวนโครงการใหม่ รวมถึงการพิจารณาประเด็นสิ่งแวดล้อมและความโปร่งใสในการดำเนินการและหากรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองหรือจัดการกับความขัดแย้งเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม ความรุนแรงในสังคมอาจเกิดขึ้นและขัดขวางการพัฒนาในระยะยาวได้ อีกทั้งยังอาจกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากการที่โครงการหรือกิจกรรมใดๆ ที่ขาดการยอมรับจากประชาชนหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้อง ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นตามระบอบประชาธิปไตยในมุมมองของการพัฒนาอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจและการให้ความสำคัญกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการต่างๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐต้องให้ความสนใจและใส่ใจในการสร้างกระบวนการที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดการยอมรับต่อนโยบายของภาครัฐและเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งและความเสียหายที่ไม่สามารถย้อนกลับได้ในอนาคต (อภิชัย สิงห์ศรี และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์, 2560)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการความขัดแย้งในชุมชนโดยผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่การขัดแย้งในการทำโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก เป็นพื้นที่หลักในการศึกษา ที่เป็นพื้นที่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับรัฐในการใช้พื้นที่ดังกล่าวศึกษาถึงสาเหตุของความขัดแย้งการจัดการความขัดแย้ง และผลกระทบจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตลอดจนเจาะหาแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างประชาชนกับรัฐ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งการจัดการความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐกรณีโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการวิจัยที่ครบทุกด้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลวิจัยโดยวิธีการคัดเลือกจากกำหนดคุณสมบัติของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในประเด็นของการดำเนินงานเหมืองหินปูน จำนวน 30 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1.1 เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทำสัมปทานโครงการเหมืองหินปูน เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นความเป็นมาของบริบทชุมชน ทั้งทางด้านลักษณะกายภาพ เช่น พื้นที่ และสถานที่ตั้งของชุมชน ลักษณะทางชีวภาพ เช่น วิถีทางการเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ และลักษณะทางบริบทสังคม เช่น ประชากรในพื้นที่ เศรษฐกิจ การศึกษา และรวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคม ความเชื่อ ประเพณี และศาสนา ตลอดจนประวัติความเป็นมาของการเข้ามาจัดตั้งโครงการเหมืองหินปูน และความเป็นมาของกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ ผู้ให้ข้อมูลส่วนนี้ประกอบด้วยผู้นำทั้งที่เป็นทางการ ได้แก่ ภาครัฐส่วนกลางและท้องถิ่น ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ (จำนวน 5 คน) โดยการเลือกผู้สัมภาษณ์จะเป็นการใช้เทคนิคการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) (วัลลภฯ สุขสวัสดิ์, 2564, น. 84) เนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับการให้ข้อมูล

1.2 ชาวบ้านในชุมชนรอบพื้นที่ป่าลานสาธ (ดอยชาติ) จังหวัดตาก ที่เคลื่อนไหวคัดค้านจำนวน 20 ราย มีความสอดคล้องกับหน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ Snowball sampling (วัลลภฯ สุขสวัสดิ์, 2564, น. 86) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะตรงตามคุณสมบัติ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมขบวนการฯ (การตัดสินใจเข้าร่วม ระยะเวลาและความถี่ในการเข้าร่วม กิจกรรมที่เข้าร่วม ทักษะเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวความสัมพันธ์กับขบวนการฯ) ผลที่เกิดจากการเคลื่อนไหว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในส่วนนี้ประกอบด้วย สมาชิกผู้ต่อต้านหรือสมาชิกขบวนการฯ (จำนวน 10 คน) และกลุ่มที่ไม่ได้มีส่วนเคลื่อนไหว (จำนวน 10 ราย)

1.3 นักวิชาการ หรือนักพัฒนาเอกชน โดยการเลือกผู้สัมภาษณ์จะเป็นการใช้เทคนิคการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) (วัลลภฯ สุขสวัสดิ์, 2564, น. 85) ที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่มของขบวนการเคลื่อนไหว เช่น ความเป็นมาของขบวนการเคลื่อนไหวคัดค้านเหมืองหินปูน

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างประชาชนกับภาครัฐข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหว เช่น การระดมทรัพยากร ผลสะท้อนที่เกิดจากขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในส่วนนี้ ประกอบด้วย นักเคลื่อนไหวหรือนักพัฒนาเอกชน (จำนวน 3 คน) นักวิชาการที่มีสถานะเป็นเครือข่าย หรือมีการสนับสนุนการเคลื่อนไหว (จำนวน 2 คน)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview form) เพื่อให้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความเป็นมาของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ผลกระทบของความขัดแย้งในพื้นที่ และการแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนและภาครัฐ ในพื้นที่ป่าลานสาง (ดอยชาติ) อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน

3.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เช่น ตำรา บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาการเมือง แนวคิดที่ว่าด้วยขบวนการทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง เป็นหลัก และค้นคว้าเพิ่มเติมจากเว็บไซต์ วารสาร หนังสือพิมพ์ต่างๆ โดยรวมถึงเอกสารของทางราชการที่ได้รับการเปิดเผยเกี่ยวกับความขัดแย้งในการสร้างเหมืองหินปูน

3.2 การใช้แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการใช้การสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-structure interview) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ควบคู่กันไปใน การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในขณะที่สัมภาษณ์และหลังการสัมภาษณ์ สำหรับการตรวจสอบข้อมูล และความสมบูรณ์ของข้อมูลนั้นได้กระทำทุกครั้งหลังเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation technique) เป็นการใช้กระบวนการวิธีที่หลากหลาย (The multiple method approach) ในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การตรวจสอบสามเส้า ด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบคือการตรวจสอบแหล่งของข้อมูล ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory triangulation) โดยตรวจสอบว่าหากผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างกันออกไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) โดยการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ

กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น การใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากตำราหรือหนังสือประกอบ ซึ่งเป็นการยืนยันข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา จัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบข้อมูลในหมวดหมู่โดยผู้วิจัยกระทำต่อเนื่องเพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างกันภายในข้อมูลหมวดเดียวกัน และหาสาเหตุของความเหมือนและความแตกต่างจากนั้นได้จึงนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ทั้งนี้ข้อมูลหรือเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น มีเพียงผู้วิจัยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. สาเหตุของความขัดแย้งการจัดการความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ผลจากการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ ในกรณีโครงการเหมืองหินปูนมีสาเหตุหลักจากหลากหลายปัจจัยโดยจากการสัมภาษณ์ทำให้มองเห็นถึงความคิดเห็นที่แตกต่างกันของประชาชนกับภาครัฐได้ผลการวิเคราะห์นำเสนอดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สาเหตุของความขัดแย้งการจัดการความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ

กรณีโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

สาเหตุของความขัดแย้ง	รายละเอียดของปัญหา	ผลกระทบที่เกิดขึ้น
มุมมองของประชาชน ต่อเจ้าหน้าที่รัฐ	- ความไม่ไว้วางใจในภาครัฐ	- ประชาชนรู้สึกกลัวเสียงของตน
	- เนื่องจากการขาดการสื่อสาร	- ไม่ได้รับการฟังและผลกระทบ
	- และความโปร่งใสในการดำเนินโครงการ	- จากการดำเนินโครงการไม่ได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง
	- การไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการจัดทำโครงการ	- ความรู้สึกไม่พอใจและไม่ไว้วางใจในรัฐ
ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	- การไม่เผยแพร่เอกสารและข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ตามคำแนะนำสัญญา	- ประชาชนเรียกร้องให้มีการประเมินผลกระทบที่มี
	- การเกิดมลพิษในอากาศ แม่น้ำ และป่าไม้ที่ส่งผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของประชาชน	- ความน่าเชื่อถือและโปร่งใส
		- ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและพื้นที่ทำการเกษตรกรรม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สาเหตุของความขัดแย้ง	รายละเอียดของปัญหา	ผลกระทบที่เกิดขึ้น
ความไม่มีประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการพื้นที่	- พื้นที่ที่ตั้งเหมืองหินปูนเป็นป่าต้นน้ำ และแหล่งน้ำที่ชุมชนพึ่งพา ในการอุปโภคและเกษตรกรรม	- ผลกระทบต่อแหล่งน้ำสำคัญ ที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำปิง
	- การบริหารจัดการพื้นที่ของหน่วยงาน ที่รับผิดชอบไม่เหมาะสม	- เกิดปัญหาน้ำท่วม ฝุ่นละออง จากการขนหินปูน
	- ขาดประสิทธิภาพ	- และถนนทรุดโทรม
	- การถมที่ดินและการขนย้ายหินปูน สร้างปัญหาผลกระทบต่อพื้นที่ และชุมชน	- ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชน ในพื้นที่

ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐในกรณีโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตากเกิดจากหลายสาเหตุสำคัญ โดยประชาชนรู้สึกไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากการขาดความโปร่งใสในการดำเนินโครงการ และการที่รัฐสนับสนุนการทำเหมืองโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ทั้งที่ประชาชนได้พยายามขอมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ แต่กลับไม่ได้รับข้อมูลหรือเอกสารที่เจ้าหน้าที่สัญญาไว้ การไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวทำให้เกิดความรู้สึกว่าเสียงของพวกเขากลับไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ แม่น้ำ และป่าไม้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและพื้นที่ทำการเกษตร โดยพื้นที่เหมืองหินปูนยังเป็นแหล่งน้ำสำคัญของชุมชน อีกทั้งการบริหารจัดการพื้นที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ขาดประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม ฝุ่นละออง และถนนทรุดโทรม ส่งผลให้ประชาชนรู้สึกว่าการประโยชน์จากโครงการไม่ได้ถูกแบ่งปันอย่างเป็นธรรมและไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน ซึ่งจากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ตั้งแต่การมีโครงการเหมืองหินปูนเข้ามาในพื้นที่ เราได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปอย่างมาก ซึ่งไม่ได้เป็นไปในทิศทางที่ดีต่อชุมชนหรือชาวบ้านเลย กลับเป็นการที่ชาวบ้านเริ่มป่วยจากฝุ่นละออง และการสัญจรของชุมชนเริ่มทรุดโทรม เช่น ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อโดยไม่ได้มีการแก้ไขอย่างจริงจัง เพียงแค่เอาดินมากลบตอนเราเรียกรถคันนั้นเอง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเองก็ได้มองถึงความไม่มีประสิทธิภาพของหน่วยงานที่รับผิดชอบ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 26 กันยายน 2567)

นอกจากนี้มุมมองของผู้ศึกษาที่ได้วิเคราะห์จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้สังเกตความขัดแย้งนั้น พบว่า มุมมองที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง คือ ช่องทางสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจนระหว่างภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ โดยรัฐควรให้ข้อมูลที่ชัดเจนและโปร่งใสเกี่ยวกับโครงการผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และมาตรการที่ใช้ในการป้องกันทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งเห็นได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลถึงการสื่อสารของภาครัฐต่อประชาชน **“รัฐหลอกประชาชน รัฐไม่จริงใจต่อชาวบ้าน”** (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 26 กันยายน 2567) ซึ่งเป็นการกล่าวถึงภาครัฐที่ไม่ได้ให้ข้อมูลความจริงใจต่อการแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน

2. ผลกระทบของความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ ผลการวิเคราะห์นำเสนอดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลกระทบจากความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

กลุ่ม	การดำเนินการ/ความพยายาม	ผลกระทบ/ปัญหาที่เกิดขึ้น
กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	- นำทรัพยากรหินปูนมาใช้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในระดับจังหวัด - การจัดการเหมืองแร่ เช่น การทำเหมือง	- มีการร้องเรียนและเรียกร้องให้หยุดเหมืองเนื่องจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชน - การสูญเสียพื้นที่ป่า การเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศให้เป็นหลุมเหมืองใหญ่ - มลพิษจากฝุ่นและเสียงจากการระเบิดและการขนส่ง
กลุ่มชาวบ้านในชุมชน	- รวมตัวกันเพื่อติดตามข่าวสารและตรวจสอบข้อมูลเหมืองหินปูน - จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่า การรักษาลำน้ำ - จัดกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น วันจักรี วันเข้าพรรษา	- การแบ่งพรรคพวกในชุมชนฝ่ายที่สนับสนุนเหมืองกับฝ่ายที่คัดค้าน - การใช้ถนนหนทางไม่สะดวก เพราะการขนย้ายหินปูน และการขุดเหมืองที่ทำให้มลพิษเพิ่มขึ้น - ผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสุขภาพ เช่น การสูญเสียพื้นที่ทำมาหากิน และการเปลี่ยนแปลงจากมลพิษ
กลุ่มนักวิชาการ/นักพัฒนา	- วิจัยและศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีทรัพยากรแร่ และผลกระทบจากการทำเหมือง เช่น เหมืองเฟลด์สปาร์ภายในจังหวัด	- หากขาดการควบคุมที่เหมาะสมจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เช่น การปนเปื้อนในแหล่งน้ำและอากาศ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่ม	การดำเนินการ/ความพยายาม	ผลกระทบ/ปัญหาที่เกิดขึ้น
	- เสนอแนวทางการควบคุมการทำเหมืองที่มีมาตรฐานเพื่อป้องกันผลกระทบ	- การฟื้นฟูพื้นที่ที่ไม่ได้มาตรฐานทำให้ผลกระทบเพิ่มขึ้น - การสูญเสียพื้นที่ป่าและการเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ

รัฐได้พยายามใช้ทรัพยากรหินปูนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับจังหวัด แต่การดำเนินการเหมืองหินปูนทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน เช่น การทำลายระบบนิเวศ มลพิษจากฝุ่นและเสียง รวมถึงผลกระทบต่อแหล่งน้ำใต้ดินและพื้นที่ป่าไม้สำคัญ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่ที่คัดค้านเหมืองหินปูน (ปริญญารัตน์ เลี้ยงเจริญ, 2559) โดยการรวมกลุ่มกันติดตามข้อมูลและตรวจสอบผลกระทบจากโครงการดังกล่าว การคัดค้านเหมืองทำให้เกิดความแตกแยกในชุมชน มีทั้งฝ่ายที่สนับสนุนเหมืองเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ และฝ่ายที่คัดค้านเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านในพื้นที่ได้รวมตัวกันสร้างจิตสำนึกในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติผ่านกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การปลูกป่าและดูแลลำน้ำ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพลังในการต่อรองเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่มาตั้งแต่บรรพบุรุษ

3. แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีโครงการเหมืองหินปูนอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ผลการวิเคราะห์เสนอดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีโครงการเหมืองหินปูนอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก

กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	กลุ่มชาวบ้านในชุมชน	กลุ่มนักวิชาการ/นักพัฒนา
1) ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นของชุมชนและจัดเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ	1) เข้าร่วมการประชุมและแสดงความคิดเห็นในการเจรจาเพื่อสร้างความเข้าใจ	1) ให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อหาข้อยุติที่เป็นกลางและยั่งยืน
โครงการกับกลุ่มผู้สนับสนุนและผู้ไม่เห็นด้วย	และหาทางออกที่เหมาะสม	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	กลุ่มชาวบ้านในชุมชน	กลุ่มนักวิชาการ/นักพัฒนา
2) ให้ข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนแก่ประชาชน พร้อมทั้งจัดการประชุมสาธารณะเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม	2) ร่วมแสดงความคิดเห็นและรับข้อมูลที่โปร่งใสจากหน่วยงานรัฐ	2) วิจัยและจัดทำข้อมูลที่เป็นกลางเพื่อเสนอมุมมองทางวิชาการในการแก้ไขปัญหา
3) ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนเอง	3) มีสิทธิ์และความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกับองค์กรท้องถิ่น	3) สนับสนุนการสร้างโมเดลการบริหารจัดการทรัพยากรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน

แนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นประกอบด้วยสามปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1) การสำรวจ ความคิดเห็นของชุมชนและการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการกับกลุ่มผู้สนับสนุนและผู้คัดค้าน เพื่อหาทางออกที่เหมาะสม 2) หน่วยงานเจ้าของโครงการควรให้ข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนแก่ประชาชน พร้อมจัดการประชุมสาธารณะเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกระบวนการต่างๆ 3) การให้อำนาจแก่หน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิ์ในการดูแลและบริหารทรัพยากรในพื้นที่อย่างเหมาะสม

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ความขัดแย้งระหว่างประชาชนและรัฐ กรณีโครงการเหมืองหินปูนอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก พบว่า ความขัดแย้งระหว่างประชาชนและรัฐเกิดจากหลายปัจจัยหลัก ได้แก่ ความไม่ไว้วางใจในเจ้าหน้าที่รัฐเนื่องจากการไม่เปิดเผยข้อมูลและไม่ให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประชาชนรู้สึกว่าจะไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการเหมืองหินปูนอย่างเป็นธรรม และการดำเนินการของเหมืองส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษในอากาศ น้ำ และการทำลายพื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งน้ำ รวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่ของรัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านโครงการเหมืองและแบ่งพรรคแบ่งพวกในชุมชน ระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและกลุ่มที่คัดค้านเพราะผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต

จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ปรากฏผลกระทบด้านต่างๆ จนนำมาสู่การหาแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งที่ได้จากการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ปัจจัยหลัก 1) การเจรจาและไกล่เกลี่ยเน้นมีการเจรจาระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชนที่มีความคิดเห็นต่างกันเพื่อหาทางออกที่เหมาะสม 2) การให้

ข้อมูลที่โปร่งใส รัฐควรให้ข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนแก่ประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 3) การให้อำนาจแก่ท้องถิ่น ควรให้อำนาจแก่ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ของตนเอง และอย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งรัฐและประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตนเอง

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ขึ้นนี้เป็นการประกอบด้วยการทำความเข้าใจประเด็นความขัดแย้งที่เกิดของชุมชนระหว่างประชาชนกับรัฐ ที่มีการรวมตัวกันเคลื่อนไหวคัดค้านการดำเนินการของโครงการเหมืองหินปูน

จากการศึกษาพบสาเหตุของความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ ปัจจัยแรกของความขัดแย้งนั้นเกิดจากมุมมองของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องด้วยความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินการของเหมืองหินปูน ปัจจัยที่สองความวิตกกังวลของชุมชนที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดมลพิษในอากาศ แม่น้ำ และป่าไม้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสุขภาวะทางจิตใจของประชาชน และการทำการเกษตรในพื้นที่ของที่ตั้งเหมืองหินปูน และปัจจัยสุดท้ายความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ผลกระทบที่เกิดขึ้นบางครั้งไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเกิดจากการบริหารจัดการพื้นที่ที่ผิดพลาดและไม่มีประสิทธิภาพของหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับชุมชน ที่มีความสอดคล้องกับ อูสมาน หวังสนิ, นฤทธิ ดวงสุวรรณ, เอกชัย อิสระทะ และสุวรรณ อ่อนรักษ์ (2564) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการความขัดแย้งของชุมชน: บทเรียนจากกรณีการทำเหมืองหินเขาควหา อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา พบว่าความขัดแย้งในชุมชนจากการทำเหมืองหินเขาควหา มี 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ผลกระทบจากการระเบิดหิน เช่น เสียงดัง ฝุ่นละออง และความเสียหายต่อที่อยู่อาศัย 2) ผลประโยชน์ส่วนบุคคลและผลประโยชน์ทับซ้อน ทำให้บางกลุ่มได้ประโยชน์มากกว่าคนอื่นเกิดความไม่พอใจ 3) ความแตกต่างในมุมมองเกี่ยวกับการพัฒนา บางกลุ่มเห็นว่าเป็นโอกาสเติบโต ขณะที่บางกลุ่มมองว่าเป็นการทำลายทรัพยากรและวิถีชีวิต 4) ปัญหาทางกฎหมายที่ไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ประชาชนรู้สึกไม่เป็นธรรม กระทั่งต่อกระบวนการพัฒนาและสร้างความตึงเครียดในชุมชนเช่นเดียวกันกับงานศึกษาของ อภิชัย สิงห์ศรี (2560) ที่กล่าวถึงความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่: กรณีศึกษา นิคมอุตสาหกรรมระยอง (บ้านค่าย) พบว่าสาเหตุความขัดแย้งเกิดจากความเชื่อด้านลบของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบจากโครงการในอดีต

เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ทำให้เกิดความวิตกกังวลในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความไม่โปร่งใสในขั้นตอนการขออนุญาตและการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรม รวมถึงการขาดข้อมูลที่ชัดเจนทำให้ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้ เมื่อความขัดแย้งไม่ถูกแก้ไข ผู้พัฒนาต้องชะลอโครงการเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสร้างความไว้วางใจในระยะยาว และจากการศึกษายังพบความสอดคล้องของการศึกษา นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ (2567) ที่ศึกษาเรื่องของความขัดแย้งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำบ้านเหมืองตะกั่ว จังหวัดพัทลุง สาเหตุหลักของความขัดแย้งมี 5 ประการ ได้แก่ ด้านโครงสร้าง ด้านข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ด้านผลประโยชน์ ด้านความสัมพันธ์ และด้านค่านิยมที่แตกต่างกัน ซึ่งความขัดแย้งในโครงการนำไปสู่การทำลายความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่งผลให้ความขัดแย้งขยายตัวเพิ่มขึ้น จากการที่คู่ขัดแย้งมีมุมมองที่แตกต่างกันโดยมีความขัดแย้งกันทั้งในด้านเนื้อหา ด้านกระบวนการและด้านความสัมพันธ์

การศึกษาผลกระทบของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นทำให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและประชาชนในพื้นที่อยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ อิดารัตน์ คำล้อม และณัฐริกา นันทุบุตร (2563) ที่ทำการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากเหมืองหินที่ส่งผลต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัด พังงา พบว่า ได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผลกระทบด้านอื่นๆ โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อมจากฝุ่นละอองและเศษหินจากการระเบิดหินที่สร้างความเสียหายแก่ พืชผลทางการเกษตรจากฝุ่นละอองที่ปกคลุมสกปรก ทำให้พืชผลเจริญเติบโตไม่ดี เสียเวลา ค่าใช้จ่าย ในการทำความสะอาด โดยเฉพาะช่วงฤดูร้อน งานเช่นเดียวกับงานศึกษาของ จิตาภา ทองอุดม (2565) เรื่องการศึกษาผลกระทบและการจัดการผลกระทบจากการทำเหมืองแร่หินปูน เพื่ออุตสาหกรรมเขาสามง่าม จังหวัดราชบุรี นั้นพบว่า ชุมชนโดยรอบเหมืองแร่หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมเขาสามง่าม จังหวัดราชบุรี ในรัศมี 1-2 กิโลเมตร และ 3 กิโลเมตร ในภาพรวมทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตและคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ ได้รับผลกระทบอยู่ในระดับน้อย โดยค่าเฉลี่ยการได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าผลกระทบในด้านอื่นๆ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากกิจกรรมการทำเหมืองแร่หินปูนในขั้นตอนต่างๆ เช่น การระเบิดหิน การเจาะรูระเบิด การไม่บดย่อยหิน การคมนาคมขนส่งแร่ ฯลฯ ทำให้เกิดการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง เสียงดังแรงสั่นสะเทือนจากแรงระเบิด ซึ่งเป็นกิจกรรมจากการทำเหมือง แหล่งน้ำในพื้นที่เหมืองแร่หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมเขาสามง่ามอาจรั่วไหลสู่ภายนอก จึงทำให้มักสร้างผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมมากกว่าผลกระทบในด้านอื่นๆ

และสุดท้ายจากการศึกษาแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐ กรณีโครงการเหมืองหินปูน อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก ทำให้ค้นพบแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของประชาชนกับรัฐที่มีความหลากหลายด้านโดยเป็นการบูรณาการทุกฝ่ายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับผลการศึกษา วันเพ็ญ เทวฤทธิ์ (2563) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าแนวทางแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสมกับการสร้างฝายมีชีวิต ควรสอบถามความต้องการหรือความคิดเห็นของคนในชุมชนในเชิงลึกให้หลากหลายมิติการมองเฉพาะในมุมที่ได้รับประโยชน์จากการสร้างฝาย อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ผู้นำชุมชนควรหันมารวบรวมความคิด ร่วมแลกเปลี่ยนความคิด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาลดความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น ดังที่ Makraphirom (2007) สะท้อนว่าในทางปฏิบัติการแก้ไขความขัดแย้งจะต้องใช้วิธีการหลายๆ ระบบและหลายวิธีการผสมผสานกัน เช่น การจัดการความขัดแย้งในระดับชุมชนที่มีการจัดการกันเอง แต่สำหรับความขัดแย้งที่มีลักษณะรุนแรงหรือเกี่ยวข้องกับภายนอก เช่น ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับภาครัฐ ซึ่งมีความซับซ้อนและยืดเยื้อ การแก้ไขอาจยังไม่สามารถทำได้ผลดีแม้จะมีการใช้ระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจากหน่วยงานของรัฐก็ตามและสอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภฤกษ์ การะเกตุ และบุษบง ชัยเจริญวัฒนะ (2565) ศึกษาการจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของรัฐ: กรณีศึกษาโครงการ ก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมทะเล ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่า แนวทางการจัดการความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมทะเล ตำบลม่วงงาม จังหวัดสงขลา ได้เป็น 4 แนวทาง ดังนี้ 1) การตั้งคณะทำงานประสานงานเพื่อรับฟังข้อร้องเรียนและเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง 2) การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบเพื่อให้เหมาะสมและยั่งยืน 3) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการ 4) การให้อำนาจชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐควรมีบทบาทในการเสริมสร้างหรือเป็นศูนย์ประสานงานของชุมชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

1.2 ควรทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่อย่างทั่วถึง ในกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำที่เริ่มเข้ามาสำรวจแหล่งหินปูน จนถึงปลายน้ำที่ให้ประชาชนได้ผลประโยชน์ร่วมกันทุกภาคส่วน โดยดำเนินการทั้งในแบบที่เป็นทางการ เช่น หนังสือ จดหมายต่างๆ หรือไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุย ปรีกษา หำรือ และการแลกเปลี่ยนรู้ ฯลฯ

1.3 ควรเจรจาพูดคุยหรือทำประชาพิจารณ์ในเชิงลึกกับชาวบ้าน ที่มีพื้นที่อาศัย และมีวิถีชีวิตที่อยู่ในพื้นที่ของการทำเหมืองหินปูน เพื่อให้ชาวบ้านได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และลดผลกระทบและความขัดแย้งทางความคิด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรให้มีการศึกษาวิจัยโดยใช้การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามสถานการณ์ที่เป็น ประเด็นปัญหาสำคัญของชุมชน เช่น การจัดการความขัดแย้งของชุมชนต่อการดำเนินงานของเหมืองหิน การจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหามลพิษต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาโครงการที่มีลักษณะคล้ายกันที่สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้แล้ว เพื่อสามารถเปรียบเทียบความแตกต่าง และนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่ประสบความสำเร็จได้

เอกสารอ้างอิง

กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. (2567). ข้อมูลประทานบัตรเหมืองแร่ทั่วประเทศ.

สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2567, จาก <https://www1.dipim.go.th/mne/mn.php?prov=63&status=>

คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแร่แห่งชาติ. (2566). แผนแม่บทการบริหารจัดการแร่ ฉบับที่ 2.

สืบค้น 22 ตุลาคม 2567, จาก <https://url.in.th/mHGCH>

จิตาภา ทองอุดม. (2565). การศึกษาผลกระทบและการจัดการผลกระทบจากการทำเหมืองแร่หินปูน เพื่ออุตสาหกรรมเขาสามง่าม จังหวัดราชบุรี (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

จิตารัตน์ คำล้อม และณัฐริกา นันทบุตร. (2563). ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากเหมืองหินที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียง อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 12(1), น. 63-74.

นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ. (2567). ความขัดแย้งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำบ้านเหมืองตะกั่ว จังหวัดพัทลุง. วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี, 15(1), น. 95-128.

เนตรทราย นิสสัยสุข. (2556). ผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ดระยะองกรณีศึกษา ชุมชนตำบลมาบยางพร อำเภอบลวกแดง จังหวัดระยอง (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

ปริญญารัตน์ เลี้ยงเจริญ. (2559). ‘เหมืองแร่’ กับการจัดการผลกระทบ ‘สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ’. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2567, จาก <https://tdri.or.th/2016/06/mining-management/>

- วรภา พันธรัตน์. (2566). ตาก-ชาวบ้านลูกฮื้อ ปกป้องดอยชาติ ไม่เอาเหมืองหิน. *หนังสือพิมพ์ 4 เหล่าทัพ*. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.4forcenews.com/307813/>
- วันเพ็ญ เทวฤทธิ์. (2563). *การจัดการความขัดแย้งในชุมชนกับการสร้างฝายมีชีวิต ตำบลยางค้อม อำเภอฟิปปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช* (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- วัลลภ สุขสวัสดิ์. (2564). *การวิจัยเชิงปริมาณทางรัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศุภฤกษ์ การะเกตุ และบุษบง ชัยเจริญวัฒน์. (2565). การจัดการความขัดแย้งที่เกิดจากโครงการพัฒนาของรัฐ: กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมทะเล ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. *PAAT Journal (วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย)*, 4(8), น. 46-57.
- อภิชัย สิงห์ศรี. (2560). *ความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ : กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมระยอง (บ้านค่าย)* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- อภิชัย สิงห์ศรี และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2560). ความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่กรณีศึกษา: นิคมอุตสาหกรรมระยอง (บ้านค่าย). ใน *การประชุมวิชาการรวมบทความวิจัยการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 7* (น. 286-297). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุสมาน หวังสนิ, นฤทธิ ดวงสุวรรณ, เอกชัย อิสระทะ, และสุวรรณ อ่อนรักษ์. (2564). แนวทางการจัดการความขัดแย้งของชุมชน: บทเรียนจากกรณี การทำเหมืองหินเขาควหา อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา. *วารสารการพัฒนาชุมชน และคุณภาพชีวิต*, 10(1), น. 83-93.
- Makraphirom, P. (2007). *Environmental conflict resolution* (Research report). Chiang Mai: Social Research Institute, Chiang Mai University.